

Херодот

специјални број 2

билтен удружења за друштвену историју – euroclio

www.udi.org.yu/ec/

бесплатно издање, година III, јесен 2004.

НАГРАДНИ КОНКУРС

за ученике средњих школа
СУСРЕТИ С ПРОШЛОШЋУ
2004/2005 год.

тема:

**ЖИВЕТИ У ГРАДУ
(1945-1991)**

С а д р ж а ј

Херодот. специјални број 2. јесен 2004. године

- 3 ★ ПОЗИВ НА НАГРАДНИ КОНКУРС
- 4 ★ ПРИЈАВА НА КОНКУРС
- 5-6 ★ ПРАВИЛА КОНКУРСА
- 7-9 ★ Опис истраживачке теме и могућих праваца истраживања
- 10-18 ★ Методолошко упутство за спровођење истраживања и писање истраживачког рада
- 19 ★ Оцењивање радова и награде
- 20-21 ★ ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА
- 22 ★ ПРИСТУПНИЦА

Херодот. специјални број 2. година III, јесен 2004., бесплатно издање.
Билтен Удружења за друштвену историју - Euroclio
Уредник: Јелена Поповић
Редакција: Љиљана Лазаревић, Горан Милорадовић, Бојан Вучковић, Бранимир Шошкић
Дизајн корица: Оливера Делић; Прелом: Слободан Сремчевић; штампа: Чигоја штампа
Прилоге и писма слати на адресу: ОШ "Краљ Петар Први" (за УДИ-EUROCLIO),
ул. Краља Петра бр.7, 11000 Београд, mancikert@sezampro.yu, www.udi.org.yu/ec/
Овај број је штампан захваљујући помоћи KOERBER STIFTUNG из Хамбурга
THIS ISSUE IS PUBLISHED WITH SUPPORT OF KOERBER STIFTUNG FROM HAMBURG.
Илустрације на корицама: Фотографије коришћене на корицама преузете су из
извора наведених на страни 9

Udruženje za društvenu i storiju UDI-EUROCLIO
u saradnji sa Koerber-Stiftung iz Hamburga

ORGANIZUJE:
NAGRADNI KONKURS
za učenike srednjih škola

SUSRETI S PROŠLOŠĆU
2004/2005

ZA ŠKOLSKU
2004/2005.
RASPIŠUJEMO
TEMU:

@ I VETI U
GRADU
(1945 - 1991)

POZIVAMO

Učenike srednjih škola da istraže
savremenu i storiju. Pravo učesništvo na konkursu
ima svaki srednjoškolač koji sprovede i istraži i
napíše rad na zadatu temu.

Udru`ewe za dru{tvenu i stori ju-EUROCLIO u saradwi sa
Eustory History Network i Koerber Stiftung iz Hamburga

П Р И Ј А В А

за учешће на наградном konkursu за ученике средњих школа:
СУСРЕТИ С ПРОШЛОШЋУ

ТЕМА ЗА ШКОЛСКУ 2004/2005. ГОДИНУ:
ЖИВЕТИ У ГРАДУ (1945 - 1991)

1. (Radni) naslov i stra`i va-kog rada

2. Podaci o autoru

2.1. Ime i prezime u-eni ka _____

2.2. Godina ro|ewa _____

2.3. Adresa stanovawa _____

2.4. Telefon _____

2.5. E-mail _____

3. Podaci o profesoru-mentor

3.1. Ime i prezime profesora _____

3.2. [kola u kojoj radi _____

3.3. Predmet koji predaje _____

4. Podaci o {koli

4.1. Zvanin i naziv {kole _____

4.2. Adresa {kole _____

4.3. Ime i prezime kontakt osobe _____

4.4. Telefon {kole _____

4.5. E-mail _____

Mesto i datum:

Potpis u-eni ka/u-eni ce

Potpis direktora {kole

М.Р.

Potpis profesora-mentora

Udru`ewe za dru{tvenu i stori ju UDI -EUROCLIO
O[Kraq Petar Prvi (UDI -EUROCLIO), 11000 BEOGRAD, ul. Kraqa Petra 7
tel / faks: 011-328 44 52 Q e-mail: petar1@beotel.yu
Q Bojan Vu-kovi } Q askasara@eunet.yu Q
Q Jelena Popovi } Q mancikert@sezampro.yu Q

PRAVI LA KONKURSA

1. Opšta pravila

○ Pravo učestvovanja na konkursu imaju redovni učenici srednjih škola sa teritorije Srbije, uzrasta od 15 do 19 godina koji sprovedu istraživačke i naučne radove na temu *@iveti u gradu (1945-1991)*.

○ Istraživački rad treba da analizi i razrađuje jedan problem u okviru zadate teme. Taj problem bi trebalo da bude vremenski, prostorno i sazajno blizak istraživačima (učenicima), te stoga preporučujemo da se odabere nešto iz novije lokalne prošlosti. Opširnije o temi i problemima koji mogu biti obuhvaćeni temom nalazi se u datom tekstu.

○ Istraživački rad mora biti utemeljen na podacima i zaključcima dobijenim analizom istorijskih izvora. U cilju sakupljanja izvora istraživača (učenika) treba da koristi iskaze svedoka (usmeni izvori) kao i usluge lokalnih institucija - arhiva, muzeja, biblioteka (pisani izvori). Za potrebe istraživačkog rada može se koristiti i istoriografska i druga naučna literatura, kao i književna dela. No, rad ne sme biti utemeljen isključivo na saznanjima stečenim na osnovu ovakvih dela.

○ Istraživački rad treba da bude samostalan delo jednog učenika, i zvedeno uz podršku predmetnog profesora-mentora. I ako se radi o istorijskom istraživanju, mentori učenička mogu biti i profesori drugih predmeta, npr. sociologije, psihologije...

○ Istraživački rad mora imati najmanje 15, a najviše 25 strana teksta

○ Rad mora biti koncipiran u skladu sa tehničkim zahtevima datim u tački 2.

○ Rad mora da sadrži rezime na srpskom i na engleskom jeziku (summary)

○ Na konkursu mogu učestvovati samo radovi koji nisu učestvovali ni bili nagradivani na nekom drugom konkursu

○ Maturski radovi učenika završnih razreda srednjih škola takođe mogu učestvovati na nagradnom konkursu

2. Tehnički zahtevi

○ Na naslovnoj strani istraživačkog rada navesti naziv konkursa (*Nagradni konkurs za učenike srednjih škola: Susreti s prošću u 2004/2005*), naziv istraživačke teme *@iveti u gradu (1945-1991)*, ime i prezime učenika/učeničke i mesto i godinu (kalendarsku) izrade rada. Na narednoj strani, pored svih ovih podataka navesti još i ime i prezime profesora-mentora i predmet koji predaje, naziv škole, kao i kontakt podatke: tačnu adresu škole, telefonski broj i, po mogućstvu, e-mail adresu. Na ovoj strani učenik takođe treba da navede detaljnije podatke o sebi: godinu rođenja, razred koji trenutno pohađa, ličnu kontakt-adresu i, ukoliko eli, brojeve telefona.

○ Na sledećoj strani navesti naziv konkursa (Nagradni konkurs za učenike srednjih škola: Susreti s prošću u 2004/2005) i naslov samog istraživačkog rada. Ovaj naslov određuje učenik/učenička uz saglasnost svog profesora-mentora. Naslov treba da bude formulisao tako da ukazuje na specifičan problem (temu) koji se rad bavi.

○ Nakon ove strane sledi sadržaj, zatim uvod, razrada, zaključak, (prilozi), spisak korišćenih izvora i literature, popis priloga i rezimeji na srpskom i engleskom jeziku, koji ne bi trebalo da budu kraji od pola strane, ni tiđi od cele strane.

○ Rad se predaje ukorićen, u tri primerka, u formatu A4

○ Ci tirawe i navođewe izvora mora bi ti u skladu sa pravilima koja su detaljno razrađena u dađem tekstu

3. Prijavqi vawe radova

- Rok za prijavqi vawe radova je 6. decembar 2004. godine

- Do tog datuma, na adresu organizatora treba poslati popuvenu prijavu koja se nalazi u ovom izdavu *Herodota*

4. Predaja radova

) Krajwi rok za predaju radova je 8. april 2005. godine

) Na adresu organizatora, u navedenom roku, poslati 3 primerka rada

5. Nagrade

4 Svi učesnici konkursa - i učesnici i profesori-mentori - dobiđe diplomu kojom se potvrđuje njihovo učesništvo.

4 Za autore najboljih iстраđivačkih radova predviđene su vredne nagrade.

4 Troje najboljih učesnika učestvovađe u letwi akademijama koje Eustoru Network i Koerber Stiftung svake godine organizuju u Berlinu (početak avgusta). Jođ dvoje nagrađjenih učesnika, starijih od 18 godina, učestvovađe u radu Jesewe akademije koja se odrđava u jednoj od drđava članica Eustoru Network (kraj septembra/početak oktobra).

4 Jedan nastavnik đe takođe učestvovati u radu letwe akademije u Berlinu.

6. Organizatori i kontakt adrese

) Prijave i radove slati na adresu:

Ođ "Krađ Petar Prvi"

(za Udruđewe za društvenu istoriju-EUROCLIO)

11000 BEOGRAD

ul. Krađa Petra br. 7

sa naznakom SUSRETI S PROđLOđ U 2004 - 2005

% Dodatne informacije mođete dobiti od organizatora:

BOJAN VUđKOVIđ - askasara@eunet.yu

JELENA POPOVIđ - mancikert@sezampro.yu

% Kontakt telefon Udruđewa je 011-328 44 52,

a e-mail adresa petar1@beotel.yu.

SE]AWA NA DETI WSTVO

Opi s i stra` i va~ke teme i
mogu}i h pravaca i stra` i vawa

1. Opi s i stra` i va~ke teme

m Konkurs je i ove godine namewen sredwo{ kol ci ma, uzrasta od 15 do 19 godina, koji `el e da pro{ i re svoja saznawa i da saznato podel e sa drugi ma.

m Tema ovogodi { weg konkursa je *@i veti u gradu (19945-1991)*. Mi sl i se, pre svega, na grad kao specifi ~an dru{ tveni ambijent, koji u sebi integri { e vi { e funkcija, i koji se protokom vremena mewa. Osim { to je centar vl asti na dr` avnom ili lokal nom nivou, on je i spona (naro~i to veliki grad!) izme|u unutra{ wosti zemqe i spoqa{ weg sveta. U gradu se mo` e sresti stranac, a to je, ujedno, i mesto kome te` i provincijal ac. Grad je sredi { te pol i ti ~kogi ekonomskog` i vota, ali i kulturnih i dru{ tvenih zbi vawa. Gradom se ozna~ava i ono { to qudi iz razli ~i ti h dru{ tvenih grupa, qudi geograf ski i kulturno udaqeni, qudi razli ~i ti h obrazovawa *zami { qaju* da grad jeste. Da li wi hove predstave i u kol i koj meri odgovaraju real nosti? Za{ to su zami sl i (pa i o~eki vawa i del ovawa) qudi tol i ko razli ~i ti? Kol i ko gradova u sebi sadr` i jedan grad? Kol i ki je grad gl edano spoqa? A iznutra? Ko se kre}e ka gradu? Za{ to? Ko napu{ ta grad? Kako? I td...

m I stra` i vawe koje o~ekujemo da u~eni ci sprovedu treba da bude vezano za dru{ tvenu istoriju, a ne za pol i ti ~ku. Smatramo da takav pristup pogoduje uzrastu i mogu}nosti ma i stra` i va~a, jer i h ne upu}uje i skqu~ivo (ili prvenstveno) na arhi vske i zvore. I stra` i vawe se, ~ak, u potpunosti mo` e zasnovati na izvorima druge vrste. Gra|a, koja je sredwo{ kol ci ma dostupna, le` i, zapravo, svuda oko nas. Ve{ ti na je prepoznati je, sakupi ti, organizovati i "naterati da progovor i". U~eni cima, koji h i ma { i rom Srbije, ta vrsta gra|e je lako dostupna, dok bi prof esi onalni i stra` i va~ morao da utro{ i dal eko vi { e vremena, a da se zadovolqi skromnijim rezul tatom. Izvori na koje se mi sl i neretko se ve} nal aze na dohvat ruku budu}ih i stra` i va~a. To su porodi ~ne i druge fotograf ije, pi sma, i se~ci iz novi na, kwi ge, razgl ednice, li ~na dokumenta, stari ~asopisi i novine, planovi gradova i svi drugi nosi oci pi sani h i sl i kovnih i nf ormacija. Posebno va`ni izvori, a posebno nedostupni prof esi onalnim i stra` i va~ima, jesu i skazi savremeni ka (usmeni izvori). I tu se, iznad svega, nal azi mogu}nost da sredwo{ kol ac ne samo napi { e dobar rad za konkurs, nego i da gra|evini na{ eg znawa o pro{ l osti pri doda nekol i ko dragoceni h i do sada nevi dq i vih kami ~aka.

m Prostorni i vremenski okvir i stra` i vawa odre|en je samom temom ovogodi { weg konkursa. To je soci jal i sti ~ka Jugosl avija - od wenog nastanka 1945. godine do wenog uni { tewa 1991. godine. To je prostor koji je jasno ome|en nekada{ wi m dr` avnim grani cama i na kome je sprovo|ena pol i ti ka odre|ene ideolo{ ke i dr` avne strukture. U datom prostornom okvi ru je u posmatranom periodu (1945-1991) izvr{ ena sna`na i iz jednog centra dikti rana urbanizacija, koja je trajno promenila na~in` i vota rani je prete`no agrarnog dru{ tva. Taj fenomen otvara veliki broj mogu}nosti za i stra` i vawe, i samo od smelosti i inventivnosti pojedina zavis i ho}e li i h i u kol i koj meri i skori stiti.

m U~eni ci ni su u obavezi da svoji m i stra` i vawenm obuhvate ceo prostor nekada{ we jugo-sl ovenske dr` ave ni ti ~i tav vremenski peri od u kojem je ona postojal a. Fenomen(e) gradskog ` i -vota mogu prou~avati iz ol ovano, u svojoj l okal noj sredi ni i u mnogo kra} em vremenskom peri odu, { to prepu{ tamo wi ma i wi hovi m mentori ma.

2. Mogu}i pravci i stra` i vawa

m Mnoge se ni ti susre} u i prepl i} u u gradskoj sredi ni pa se i f enomenu gradskog ` i vota mo` e pri -stupi ti sa razni h aspekata. Koji }e el ement tog ` i vota neki i stra` i va~ obradi ti zavis i od wegovi h skl onosti i dostupni h izvora. Al i, nezaobi l azan kri teri jum mora bi ti zna~aj odabrane teme, jer ni je ci q da rezul tat ovog konkursa bude odre|eni broj radova koji }e po f ormi li ~i ti na i stra` i va~ke ~l anke. Ci q je da rezul tat bude odre|eni broj kval i tetno i savesno ura|eni h ~l anaka, koji }e zai sta pro{ i ri ti obi m i pove}ati kval i tet na{ ih znawa o pro{ l osti i koje }e mo}i da kori ste i drugi i stra` i va~i.

m Posmatrana kao cel i na, tema @i veti u gradu (1945-1991) predstavq a cel u i stra` i va~ku obl ast. Suvi {e je { i roka da bi se jedni m radom i stra` i va~a~po~etni ka obuhvati l a u potpunosti . Zato to ne treba ni poku{ avati . Ci q je da se tema bar sa jedne strane na~ne. A ta strana je tzv. mal a i stori ja, i stori ja vi |ena iz perspekti ve qudi ~i ja se i mena ne nal aze u enci kl opedi jama i uxbeni ci ma i stori je, al i koji svoji m ` i votom i pak jesu u~estvoval i u stvarawu i stori je i koji i maju { ta da ka` u o pro{ l osti . Poku{ ajmo da pobroji mo neke od mogu}ih i stra` i va~ki h pravaca.

m Jedan od najl ogi ~ni ji h pri stupa je krenuti ka gradu putem koji m su kretal i i mnogi wegovi budu}i stanovni ci - sa sel a. Posmatrani peri od (1945-1991) je karakteri sti ~an pored ostal og i zbog toga jer je u wemu izvr{ eno masovno i pl ansko naseq avawe gradova. Tu je mogu}e prati ti susret dve vrste kul ture, seoske i gradske, dodi r razl i ~i ti h navi ka i potreba novopri do{ l og seoskog i staro-sedel a~kog, gradskog stanovni { tva. To je, na pri mer, mogu}e posmatrati u okvi ru neke porodi ce, koju ~i ne dva po porekl u razl i ~i ta del a, il i kroz susedski odnos dve takve porodi ce, il i wi hov susta-narski odnos i tsl . Tako se, prakti ~no, temi grada mo` e pri stupi ti preko porodi ~ne i stori je.

m Permanentno useq avawe u gradove je i mal o svoje uzroke. Gde ih tra` i ti ? { ta grad poje-di ncu nudi , { ta grad od pojed i nca o~ekuje il i zahteva? Tu smo se ve} dotakl i vel i ke i nedovoq no upoznate teme mi gratorni h kretawa unutar Jugosl avi je.

m Sa ovom temom je povezana i tema i seq avawa u i nostranstvo. I z gradova se odl azi l o, kao i i z sel a, na tzv. pri vremen i rad, a potom tamo ostajal o, ponekad i zauvek. Za{ to? { ta su to Fran- kfu rt, Pari z, Detroi t i Si dne j nudi l i , a { to Beograd, Sarajevo, Novi Sad, Ni { il i Skopq e ni su i mal i ? { ta su oni oti { av{ i pi sal i il i pri ~al i oni m ostav{ ima? Jesu l i u vel i ke gradove { i -rom sveta oti { l i sa sel a il i iz grada? { ta su tamo ponel i ? { ta ih je do~ekal o? Da l i je to bil o ono ~emu su se nadal i ? Da l i se neko od wi h vrati o? Za{ to? I td...

m Ve} na prvi pogl ed "gra|ani n" se razl i kuje od "seq aka". Ode}a, obu}a i na~i n kako se oni kori ste ~i ne jo{ jedan, mogu}e zani mq i v pravac i stra` i vawa. Gde su nabavq al i ode}u? U prodavni ci , na pi jaci il i iz magaci na? U i nostranstvu il i u svom mestu? Uz pomo} parti je il i uz pomo} crnoberzi ja-naca? Jesu l i je sami { il i il i su i m drugi { il i ? Jesu l i je nasl e| i vali ? Kada, kako i za{ to?

m Mal i f i zi ~ki prostor koji grad ostavq a pojed i ncu i speci f i ~nost ` i vota u zajedni ~ki m

Za potrebe ovog izdava *Herodota*, fotografije su preuzete iz:

- Mi smo Ti tovi, Ti to je na{ , Zagreb, 1975.
- Jugoslavi ja danas 1941-1961, Beograd 1961.
- '68 - Studentski bunt i dru{ tvo, Beograd 1985.
- Beograd 60i h godi na 20 veka, Beograd 2003
- Privatne kol ekcije Vesne Dimi trijevi }, Beograd

stambeni m zgradama, na~in kako se u takvi m usl ovi ma zadovoljavaju razli ~ite potrebe stanara (prehrana, rad, odmor, i spuwavawe sl obodnog vremena, ra |awe i podi zawe dece i td.) tako |e mogu da del uju i zazovno i rezul ti raju zani mqi vi m i kori sni m radovi ma.

m Od ~ega grad ` i vi? Kako pri vre |uje? Kako raspodeq uje? Kako na to gl edaju wegovi stanovni ci? Da li su ti me zadovoljni? Kako reaguju ako ni su? Da li je taj segment ` i vota grada povezan sa drugi m aspekti ma, pol i ti ~ki m, kul turni m, socijal ni m? { ta grad ve ` e sa drugi m del ovi ma zemqe?

m Sve sredwe { kol e se danas nal aze u ve} i m ili mawi m gradovi ma. Tako je bil o i nekada. A posebnost gradova predstavqaju uni verzi teti . Oni se mogu posmatrati kao tema za sebe i kroz wih se mo ` e osvetl iti i ` i vot grada u { i rem smi sl u. Odnos gradski h stanovni ka i { arol i ke sredwo{ kol ske i studentske popul acije, u razni m okol nosti ma i i storijski m peri odi ma tako |e zasl u ` uje da bude pa ` qi vo i spi tan i obja{ wen.

m @i vot oml adi ne, bil o da je u wemu ro |ena ili da je u wega doseq ena ili , prosto, poha |a { kol u u gradu, za dana{ we sredwo{ kol ce mo ` e da pretstavq a poseban i zazov. Tu bi kao podteme mogl i da budu i stra ` eni : { kol ovawe, koje sadr ` i svoju dr ` avnu (obrazovnu i pol i ti ~ku) i svoju dru{ tveno komponentu, kao i svoju nef ormal nu stranu; *zabava*, koja ni je ista u centru i na peri f eri ji grada, ni za i mu} ne i mawe i mu} ne, ni ti na po~etku i kraju posmatranog peri oda (1945-1991); *oml adi nske organi zacije*, koje su bil e i pol i ti ~ke (SSOJ), sportske i kul turne koje su okupqal e gro oml adi ne; *potkul -turne pojave* (vezane za neke vrste muzi ke i pl esa, graf i te, modu, f anzi ne, stri p, amateri zam, ` i vot ul i ce), koje se javqaju u prostoru koji i nsti tuci je ni su zaposel e, al i ni su ni sasvi m nezai teresovane za wega; *odnosi sa rodi teqi ma*, dru{ tveno po ` eqni i o~eki vani , s jedne strane, i real ni , s druge strane; *dru{ tvena margi na*, (kri mi nal ni mi qe, bol esti zavi snosti , prosti tuci ja), i td.

m Gde, kada i kako se stanovni k grada susretao sa i nsti tuci jama vl asti ? Kako se on odnosi o prema wi ma, a kako one prema wemu?

m Ovo su samo neki od mogu} ih pravaca i stra ` i vawa teme *@i veti u gradu (1945-1991)*. Si gurni smo da ih ima jo{ i da }e i stra ` i va~i ma omogu} iti da se upoznaju sa jednom drugom, mawe poznatom stranom i stori je. Mogu}e je neke od navedeni h podtema me |usobno ukr{ tati , del i ti na wi hove pojedine aspekte ili potpuno sve odbaci ti i otvori ti neku, u ovom tekstu nepomenutu, a va ` nu i zani mqi vu temu. Sve je na i stra ` i va~u i wegovom mentoru. Pored toga { to }e bi ti u pril i ci da saznaju ne{ to novo, susret sa pro{ lo{ }u }e bi ti pri jatan i veoma zabavan. Takvo je barem i skustvo sa prethodnog konkursa.

Metodološko uputstvo za sprovođenje istraživanja i va-kog rada

3. Kako se pristupa istraživačkom radu

3.1. Koncept istraživačkog rada

m Da bi se započelo istorijsko istraživanje, potrebno je, pre svega, precizno odrediti predmet istraživanja, odnosno definisati problem koji će biti istraživan. Zbog toga se početak istraživanja svodi na izradu koncepta. Koncept je pouzdani oslonac istoričaru koji mu pomaže da započne i privede kraju svoj rad. Bez dobrog koncepta istoričar može lako da skrene sa teme i da se izgubi u vremenu i prostoru.

m [ta bi trebao da sadrži koncept? Ovogodišnja istraživačka tema: *@i veti u gradu (1945-1991)* veoma je široka i obuhvata brojne i veoma različite elemente i vota dece u prošlosti. Zato je istoričar najpre razmisli o tome koji su to elementi. Zapišite svaku asocijaciju koja mu padne na pamet kada pomisli na grad, odnosno i u gradu. I ne se zaustavljati prebrzo, jer se najbrže i deje, po pravilu, javljaju tek kasnije. Zanimajve i deje, naročito one koji h se sam, verovatno, ne bi setio, a o kojima bi bilo interesantno saznati nešto više, mogao bi da na prelistavaju literaturu koja se bavi ovom temom ili ovim periodom, uopšte.

m Prvo pitanje na koje potom treba odgovoriti je [TA? [ta me od svega navedenog zanima, odnosno šta bih mogao/mogla da istražujem? Najbrže bi bilo da se odgovor na ovo pitanje formuliše u obliku novog pitanja, npr: *da li je, dočavši sa selom u grad, novi stanovnik imao višestruke lične slobode? Ili, da li je grad naseqavan sa selom dobrovoljno ili pod nekim višim prikrivenim ili otvorenim? Na taj način se početi istraživanja sušava, a istoričar usmerava u određenom pravcu, i me se eventualna skretava sa teme svode na najvažniju, praktičnu, i skquuju. Ovako formulisano pitanje može da bude radni naslov istraživačkog rada. Naslov rada ne bi trebao da bude u formi pitanja i treba nedvosmisleno da ukazuje na temu istraživanja.*

m Da bi se tema istraživanja potpuno definisala potrebno je odrediti pojmove, kao i vremenski i prostorni okvir u kojem se određena pojava posmatra. Npr: u našem prvom pitanju, potrebno je biti jasno objasniti na koje se vrste sloboda misli i da li se pojedinačne ne-ega odrekao da bi stekao nešto drugo. Ako jeste, da li je to "odricanje" bilo vredno "dobi tka"? U drugom pitanju je potrebno objasniti šta se smatra pri nudom, koje "rtva", a ko izvršilac pri nude. Pomoću pri određivanju pojmova mogu pružiti uzbudljive i istorijske, psihološke i sociološke, kao i druga stručna literatura iz oblasti ovih i srodnih naučnih disciplina. Vremenski i prostorni okvir teme određen je prirodom ovog nagradnog konkursa i i weni com da se u ulozu istraživačkom sredstvom kolici. Opravdano strahujemo da vihov rad ne bi bio mogući ukoliko bi istraživački i vremenski veoma udaljene pojave

i prostor koji je { i ri od wi hove l okal ne sredi ne. Smatramo, stoga, da i stra` i va~ki radovi treba da se odnose na l okal nu i stori ju, na t l u soci jal i sti ~ke Jugosl avi je, a to je peri od od 1945. do 1991. godi ne. No, i pak je va` no nagl asi ti na kom geograf skom prostoru i u kom vremenskom peri odu se prati na vedena pojava. I stra` i vawe mo` e da obuhvati samo jedan grad, npr. podru~je Ni { , al i mo` e da pravi i komparaci ju i zme | u dva grada. Jedna } e bi ti vrsta komparaci je ako se upore | uje neka pojava u Ni { u i Novom Sadu, koji su pri bli ` no i ste vel i ~i ne i zna~aja za Srbiju (pa je tu, onda, u sredi { tu pa` we kul turol o{ ka i pri vredna razl i ka), a druga ako se upore | uje Beograd i Aran | el ovac, jer se ta dva grada vrl o razl i kuju i po vel i ~i ni i po zna~aju, a opet, oba poseduju dovoqno karakteri sti ka da se mogu smatrati gradovi ma. Mogu se, ako izvori to dozvol e, poredi ti neki sl ovena~ki i srbi janski gradovi, i td... Mo` e se pore | ewe vr{ i ti i u okvi ru jednog te istog grada, al i u razl i ~i tim f azama wegovog razvi tka, npr. na po~etku i krajem posmatranog peri oda (1945-1991). I l i se mogu poredi ti na~i ni ` i vota u centru i na peri f eri ji nekog grada, al i u jedno te isto vreme.

m Drugo pi tawe na koje treba odgovori ti je ZA[TO? Za{ to to i stra` ujem? ^i weni ca da je od re | ena tema i l i probl em predmet l i ~nog i ntereso vawa veoma je va` na, al i ni je dovoqna. Sami m ti m, ni odgovor *Zato { to me to zani ma*, ne mo` e bi ti od naro~i te pomo} i pri izradi i stra` i va~kog rada. Boqe bi bil o re} i da time ` el i mo ne{ to da doka` emo. Npr: *@el i mo da doka` emo da je ` i vot u zaje dni ~ki m stambeni m zgradama u odre | enom vremenskom peri odu su` avao l i ~ne sl obode pojedi nca*. I l i, ` el i mo da doka` emo da su se qudi sa sel a preseqaval i u grad zato { to su bil i pri si qeni od strane vl asti, a ne zato { to su to ` el el i. Na ovaj na~i n i stori ~ar i stra` i va~ postavq a svoju hi potezu (pretpostavku) koja ga usmerava u sakupqawu podataka i anal i zi i stori jski h izvora.

m Tre} e pi tawe je KAKO? Kako dokazati (i l i opovrgnuti!) postavq enu hi potezu? Koji su to podaci, i izvori, i nf ormaci je koji ma se postavq ena hi poteza mo` e dokazati (opovrgnuti)? Kako do} i do ti h podataka, izvora, i nf ormaci ja...?

i Mal o je dru{ tveni h pojava koje se mogu opazi ti gol i m okom i l i i zmeri ti op{ tepri hva} e ni m merni m sredstvi ma. Utol i ko je te` e def i ni sati i razumeti dru{ tvene pojave i procese, po gotovo one koji su se desi l i u pro{ l osti. Zato se i stori ~ar najpre mora zapi tati koji su to poka zateq i na osnovu koji h } e mo} i da proveri svoju pretpostavku. Npr, da bi se dokazal o da je *pre seqewe i z sel a u grad bil o pod pri ti skom, a ne svojevoqno*, treba na} i kakve su bil e mogu} nosti za ekonomski prosperi tet na sel u i kol i ko je pol i ti ka uti cal a na wi h. Da l i je posed bi o ograni ~en (broj grl a stoke, hektara zemqe), da l i je postojal a parti jska propaganda i pri ti sak dr` avnog aparata, da l i postoje odl uke koji ma se to regul i sal o. Kako je na mi graci je sel o grad gl edao onaj koji se preseqavao - seqak. Tragati za pri meri ma f ormal ne i nef ormal ne represije, koja je kao osnovni i l i sporedni ci q, i mal a pospe{ ewe tog kretawa... I l i, ako se i stra` uje *f enomen zaje dni ~kog ` i vota u stambeni m zgradama i wegovi h posl edi ca po sl obode pojedi nca*, treba najpre def i ni sati { ta se pod ti m sl obodama smatra. Da l i u te sl obode spada ekonomska nezavi snost (posedovawe oku} ni ce i l i radi oni ce, pri vre | i vawe), verske sl obode (mogu} nosti za upra` wawawe verski h obreda i tradi ci onal ni h obi ~aja u stambeni m zgradama), kul turne sl obode (sl u{ awe od re | ene vrste muzi ke, na~i n obl a~ewa, f ri zura), pol i ti ~ke sl obode (pra} ewe stranog radi o pro grama, mogu} nosti za dru{ tvene kontakte u stanu), i td...

i Znawa o pro{ l osti i stori ~ari crpu iz i stori jski h i izvora. Postoji mnogo vrsta i stori jski h i izvora. To mogu bi ti predmeti koji su nastal i u pro{ l osti i koje su qudi na razl i ~i te na~i ne upo trebqaval i (materi jal ni ostaci), pi sani tekstovi i usmena svedo~anstva. Neki od ovi h i izvora nastal i su namerno, zato { to su qudi ` el el i da budu} i m pokol ewi ma ostave trag o sebi i vremenu u

kojem su ` i vel i. Neki su, pak, nastali slu-ajno, kao posledi ca qudskih potreba u odre|enom trenu-
tku i na odre|enom prostoru. Od vrste i prirode istorijskog izvora zavisi i njegova vrednost. Zato
istori- ar razli- i tim istorijskim izvorima mora pristupati na razli- ite na-ine.

i Gde se nalaze istorijski izvori? I ovo tako|e zavisi od vrste istorijskog izvora. Pred-
meti iz bli` e ili daqe pro{losti (name{taj, novac, ode}a, obu}a i naki t, oru|e, oru` je, igra-
~ke...) danas se mogu na}i u muzeji ma, gde se ~uvaju i izl a` u za publi ku, ali i u privatnim zaostav-
{ti nama pojedina (npr. u ku}ama i stanovima, na tavani ma, podrumi ma...). U gal eri jama se nal a-
ze umetni ~ka dela iz razli- itih epoha, koja tako|e sadr` e va` ne podatke o vremenu u kojem su na-
stala. Ostaci qudskih naseq a, {kola, hramova itd. mogu se i danas na}i na mestima na kojima su
nastali, ali i u muzeji ma. Pisani izvori ~uvaju se u arhivi ma i bibli otekama. Arhivi su ustanove
u kojima se ~uvaju dokumenti nastali radom dr` avnih sl u` bi, razli- itih ustanova i organi za-
cija, kao i istaknutih pojedina. Za razliku od arhiva u kojima se nalaze ugl avnom neobjavqeni
istorijski izvori, u bibli otekama se ~uvaju objavqeni izvori, tj. ona dela koja su {tampana u ve-
likom broju primeraka i koja su bila namewena ve}em broju ~italaca. U bibli otekama se tako|e
mogu na}i i brojna dela o razli- itim temama iz istorije (istori ograf ska literatura). Usmena
svedo- anstva `ive u se}awi ma pojedina (li- ne uspomene) ili ~itavih naroda (kol ektivno se-
{awe: mitovi, legende, narodne pesme, obi ~aji ...)

i Kako razmi {qaju istori- ari? Kada pri kupi istorijske izvore istori- ari ih najpre razvr-
stava prema wi hovi m spoqni m karakteristi kama (npr. prema mestu na kojem ih je prona{ao, prema
vremenu o kome govore...). Zatim ih sorti ra prema wi hovoj va` nosti i pouzdanosti. Da bi to ura-
di o, istori- ar najpre mora da ustanovi ko je autor svakog izvora, kada i gde je svaki izvor nastao,
kao i svrhu svakog izvora (za{to je nastao i kome je bio namewen?).

i Pravi zadatak istori- ara je da utvrdi {ta se na osnovu istorijskih izvora mo` e pouzdano
re}i o nekom doga|aju ili pojavi iz pro{losti. To zna- i da istori- ar treba pre svega da utvrdi
~i weni ce. ^i weni ce su odgovori na pitawa koje, {ta, gde i kada ne{to u- i ni o, odnosno, {ta
se, kada i gde dogodilo, i to takvi odgovori koji se mogu proveriti i tako dokazati. Da bi utvr-
di o ~i weni ce, istori- ar mora da prou- i vel i ki broj razli- itih istorijskih izvora, da ih uporedi
i na osnovu prikupqenih podataka odgovori na postavqena pitawa.

i Tek kada utvrdi ~i weni ce o nekom doga|aju ili pojavi iz pro{losti, istori- ar po- i we da
tra` i odgovore na pitawa kako se i za{to ne{to dogodilo. Time on nastoji da protuma- i i ob-
jasni odre|eni doga|aj ili pojavu iz pro{losti, odnosno da o` i vi pro{lost. Bez ovih odgovora
pro{lost bi bila svedena na izolovane podatke, pa se, stoga upravo ova pitawa i smatraju najva-
`nijim pitawima za svakog istori- ara.

i Tuma- ewa i obja{wewa istori- ara ~esto su zasnovana na wi hovi m pretpostavkama, a ne
samo na utvr|eni m ~i weni cama. Vrl o ~esto istori- ari ne mogu ni da utvrde ba{ sve va` ne ~i weni
ce o nekom doga|aju. To se de{ava zbog toga {to se o pro{lim vremenima nije sa- uval o dovoqno
istorijskih izvora ili su oni jednostavno nepoznati istori- aru. {to je doga|aj ili pojava koja se
prou- avala i` a istra` i va- u (vremenski i/ili prostorno), to su i izgl edi da se utvrde, protuma- e
i objasne ~i weni ce ve}e. Ovo tim pre va` i za istra` i va- e- po- etni ke.

i Koje istra` i va- ke metode postoje i kako ih izabrati? I istori- aru stoji na raspol agawu
~itava pal eta razli- itih istra` i va- ki h metoda:

- * intervju
- * anketa

- * posmatrawe i analiza materijalnih ostataka
- * analiza neobjavljenih izvora (arhivska građa: sl u`beni podaci i dokumenti, memoarska građa, pišma)
- * analiza objavljenih izvora (istoriografska i druga naučna literatura (monografije, ~lanci, rasprave), kwi`evna dela, autobiografije, memoari, biografije...)
- * analiza peri odin ih izdawa (novine, ~asopisi)
- * analiza fotografija, video i tonskih zapisa

Istra`iva~ke metode se me|usobno veoma razlikuju: svaka od njih donosi razli~ite informacije, svaka je na svoj na~in dobra, ali svaka, isto tako ima, u ve}oj ili manjoj meri, ozbiljnih nedostataka. Zato istori~ari kombinuju razli~ite metode i upore|uju podatke koje su dobili kori{ }ewem razli~itim metoda. Na taj na~in dobijaju potpuniju sliku pojave koju prou~avaju. Najvi{e informacija o`i votu u gradu mo`e se dobiti od starijih ljudi, metodom intervjua ili ankete, ali i analizom arhivske gra|e, porodinih fotografija i kwi`evnih dela.

Kada bira istra`iva~ki metod, istori~ar vodi ra~una da izabere onaj metod koji mome`e prikupiti najvi{e informacija o pojavi koju prou~ava. Zbog prirode informacija koju razli~itim izvorima nude uvek je dobro kombinovati razli~ite metode. Preciznije re~eno, istra`ivawe utemeljeno samo na jednoj vrsti izvora i izvedeno upotrebom samo jedne metode, nije dobro istra`ivawe. Rad napisan samo na osnovu istoriografske i druge nau~ne literature ne prihvata se kao istra`iva~ki rad.

Bez obzira koji se metodom slu`io, istori~ar svoje izvore uvek ~ita sa odre|enim ciljem, ne gube}i nikada iz vida predmet svog istra`ivawa. I kada intervjui{e ili anketira svedoke, on postavlja unapred smi{ }ena pitanja kako bi od svojih sagovornika dobio one informacije koje su relevantne za pojavu koju prou~ava. Osim{to uvek treba da zna kakvu vrstu informacija tra`i, istori~ar treba da odlu~i i o obimu tra`enih informacija. U slu~aju ankete i intervjua, to zna~i da treba da odredi uzorak ispitanika. Taj broj ne treba da bude prevelik, jer bi se u tom slu~aju istra`iva~ mogao na}i u vremenskoj stisci, ali ni premalim, jer se na osnovu malog broja odgovora ne mogu izvesti pouzdani zaklucici. Tako|e, uzorak mora da odgovara potrebama istra`iva~ke teme: u zavisnosti od pojave koja se prou~ava, potrebno je unapred odrediti starosnu grupu i ispitanika, njihov pol, obrazovni nivo, socijalni status ...

m Opredequju}i se za istra`iva~ke metode, istori~ar u stvari razmi{ }a o istorijskim izvorima potrebnim za njegovo istra`ivawe. On procenjuje njihovu pouzdanost i relevantnost za prou~avanu pojavu i utvr|uje njihovu dostupnost.

3.2. Sakupawo i istorijskih izvora

m Tek kada napravi detaljan koncept istra`iva~kog rada, istori~ar izlazi na teren kako bi sakupio potrebne istorijske izvore.

m Istorio~ar-po-etnik }e svoje istra`ivawe najlak{e sprovesti svojoj najbli`oj okolini, odnosno u mestu ili regionu u kojem sam`i vi. Na taj na~in, u{tede}e sebi i vreme i novac. I pak, ne treba se zavaravati: istra`ivawe lokalne istorije nije ni lak ni brz posao. Dobrog istorio~ara krasi strpcivost, analititnost, sistemati~nost i predanost radu. I spremnost da sasl u{a druge qude. Kada ide u neku instituciju (muzej, arhiv, biblioteka...) ili od ljudi tra`i intervjua, istori~ar se uvek predstavlja i objasni kakvi su mu podaci potrebni i zbog ~ega. Tako|e, dobro je da naglasi da }e dobiti potrebne podatke i skoristi samo za potrebe svog istra`ivawa, odnosno da ih ne }e zloupotrebiti u neke druge svrhe.

m Po{to je sakupio istorijske izvore, istori~ar pristupa njihovoj analizi. Cilje te analize je razdvajawe podataka o nekoj pojavi iz pro{losti od mi{ }ewa autora koji je o toj pojavi ostavio trag. Svaka fotografija, umetni~ko delo, svaki tekst, dokument ili usmeno svedo~ewe, pa ~ak i predmeti za svakodnevnu upotrebu koji su nastali kao plod qudske delatnosti, osim osnovnih informacija o nekom doga|aju, pojmu ili pojavi nose u sebi i svojevrstni pe~at onoga ko ih je napravio ili koristio. Zbog toga istori~ar, kada analizira svoje izvore, osim osnovnih podataka o izvoru (ko je autor, vreme i mesto nastanka), uvek nastoji da utvrdi i kome je taj izvor bio namewen i zbog ~ega je nastao. Ova pitanja poma`u istori~aru da otkrije namere autora istorijskih izvora, odnosno njihovo mi{ }ewe.

m Istra`uju}i neku pojavu ili doga|aj iz pro{losti, istori~ar se u ve}oj meri oslawa na podatke dobitene iz istorijskih izvora, nego na mi{ }ewa autora tih izvora. I ako mogu biti pred-

stavljena kao neoborive ~iwenice, mi { qewa autora i storijskih izvora su zapravo, mawel i vi-
{ e subjekti vna tuma~ewa pro{ lih doga|aja ili pojava, te stoga i stori~ar prema wi ma mora bi ti
veoma kriti~an. To ne zna~i da ih i stori~ar apriori treba odbaciti kao neosnovana, ve} samo da
ih, kao uostalom i druge podatke iz izvora, treba veoma pa`qi vo proveriti, kako bi utvrdio wi-
hovu verodostojnost.

3.3. Interpretacija

m Interpretacija zna~i predstavljawe rezultata istra`ivawa, odnosno predstavljawe, tuma~ewe i obja{ wavawe podataka dobijeni h analizom i storijskih izvora. Podaci se interpretiraju kako bi se do{ lo do odgovora na pitawa koja je istra`iva~ postavi o na po~etku (vidi poglavje 3.1. *Koncept istra`iva~kog rada*). To je cilj interpretacije. Dakle, interpretacija je moguća tek nakon { to su podaci sakupljeni i provereni, a ~iwenice utvrđene.

m Pre nego { to se upusti u interpretaciju, i stori~ar razvrstava sakupljene podatke i grupe { e ih u nekoj ko grupu. Npr: provereni i dokazani podaci (~iwenice), neprovereni podaci, mi-
{ qewa svedoka i autora. Zatim svaku grupu podataka uređuje prema kritijumu sl i ~nih i protiv-
re~nih odgovora, razdvajaju}i jedne od drugih i razmi { qaju}i o tome za{ to su se pojavile razlike.

m I stori~ar zatim predstavlja rezultate svoga istra`ivawa. To mo`e da uradi na razli-
~ite na~ine. Mo`e ih, npr. opisati svojom re~ima, a mo`e i citirati svoje izvore. Rezultati se
mogu predstaviti i graf i ~ki, u formi tabele, graf ikona i dr., { to je naro~ito dobar metod kada
treba predstaviti rezultate anketa i intervjuu.

m Međutim, nije dovoljno samo predstaviti rezultate istra`ivawa. Treba utvrditi [TA ti
rezultati (podaci) zapravo GOVORE. Da li dokazuju hi potezu sa kojom se krenulo u istra`ivawe
ili je opovrgavaju? Potrebno je, dakle, prokomentarisati rezultate, povezati podatke dobijene
istra`ivawem i spri~ati pri~u o događaju ili pojavi koja je bila predmet istra`ivawa. Komen-
tari i stori~ara su, neosporno, zasnovani na ~iwenicama do kojih je do{ ao istra`uju}i neku poja-
vu, no oni, takođe, sadr`e i wegovo mi { qewe o toj pojavi. Pri~aju}i pri~u o pro{ lim vremenima,
i stori~ar, pored ~iwenica, iznosi i sopstveno viđewe tih vremena i sopstvene zakqu-ke do ko-
jih je do{ ao prou~avaju}i i storijske izvore. Pri tome, i stori~ari vode ra~una o sl ede}em:

m Po{ tuju pri ncip objekti vnosti. Zadatak i stori~ara je da pro{ lost pri ka`e onakvom ka-
kva je zai stala. Ne bi smeo da je ul ep{ ava, ni ti da je ru`i - u oba slu~aja wegovi pri kaz bi o ne-
isti niti i tendenciozan, subjektivan, umesto realan i objektivan. I stori~ar ne sme da bude pri stra-
san: ne sme da podr`ava jednu grupu qudi na ra~un druge ili drugih. Takođe, pojave i događaje iz pro-
{ losti treba da sagledava iz razli ~itih uglova, jer samo tako mo`e da stekne celovitu sliku o wi-
ma. U protivnom, wegovo }e viđewe pro{ lih događaja i pojava bi ti jednostrano, u kom slu~aju se o ob-
jekti vnosti ne mo`e govoriti.

m Ne montiraju svoja istra`ivawa. Kada interpretira rezultate istra`ivawa, i stori~ar

Za pripremu ovog metodološkog uputstva
koristili smo ve} objavljene radove:

- Pe{ i kan-Avramovi }, Ana, *Treba li deci istorija. Psihološki problemi nastave istorije u osnovnoj školi*, Beograd, 1997.
- [i munovi }-Be{ lin, Bi qana, *Kako se piše istorija. Pri ru~nik za po~etnike*, Novi Sad, 2001.

Zahvaqujemo se autori ma ovih radova i prijateqi ma sa Filozof skog fakul teta,
Univerzitet u Beogradu, koji su nam stru~nim savetima u vel i koj meri pomogli.

Posebnu zahvalnost dugujemo mr Goranu Miloradovi }u,
saradniku Instituta za savremenu istoriju u Beogradu.

Organizatori nagradnog konkursa *Susreti s pro{ lo} }u*

navodi sve podatke do koji h je do{ ao, ne pri kri va ni { ta, bez obzi ra { to neki podaci mo` da ne i du u pri log wegovom li ~nom mi { qewu. Svaki i stori ~ar ` eli da, i stra` uju} i neku pojavu i li doga| aj iz pro{ losti, doka` e sopstvenu pretpostavku (hi potezu) sa kojom je i krenuo u i stra` i vawe. No, mo` e se dogoditi da rezultati i stra` i vawa opovrgnu po~etnu hi potezu. U tom slu~aju, ne bi trebal o mewati hi potezu - to bi bio svojevrsni f al si f i kat sopstvenog rada. Jednostavno, kao zakqu~ak, treba re}i da se na osnovu prikupljenih dokaza po~etna pretpostavka ne mo` e dokazati.

m Prezentuju relevantne podatke. Dobar i stori ~ar svoj rad ne}e optere}i vati podaci ma, ma kako oni interesantni bili. Interesantne detalje sa~uva}e za sebe i preneti ih drugi ma usmeni m putem, npr. na nekom predavawu ili u nekom, mawe zvani ~nom razgovoru. No, kada pi { e rad ~iji je ci q predstavqawe rezultata sprovedenog i stra` i vawa, vodi}e ra~una da navede samo one podatke koji su od zna~aja za to i stra` i vawe. To, naravno, ne zna~i da dobar i stra` i va~ki rad treba da bude dosadan i nezanimljiv.

m Korektno navode svoje izvore. Mi { qewe i stori ~ara uvek je utemeljeno na i storijski m i izvori ma i podaci ma koji se u wi ma nalaze. { ta vi { e, i stori ~ari se ~esto pozivaju na svoje izvore kako bi to potvrdili. ~esto citiraju svoje sagovornike, navode odlomke iz razli ~itih tekstova i dokumenata, pri la` u f otograf i je itd. Ponekad prepri ~avaju i skaze ili mi { qewa drugih ljudi. { ta god da rade, veoma je va`no da u odnosu prema svojim i zvorima budu korektni, da ne mewaju smisao i zna~ewe onoga o ~emu i zvorii govore i da ne preuzimaju tu|e re~i, predstavqaju}i ih kao svoje. Posebnu pa`wu treba obratiti na { iri kontekst u kojem se ne~ije re~i nalaze, jer ~esto, upravo kontekst odre|uje wi hovo zna~ewe. (Op{ irni je o pravilnom navo|ewu izvora vidi u pogl avcu 5. Uputstvo za upotrebu i navo|ewe izvora i literature).

m Ne vrednuju postupke i mi { qewa drugih. Zadatak i stori ~ara nije da utvrdi vaqanost ne~ijeg postupka ili ta~nost ne~ijeg mi { qewa. Svako vreme i podnebcje i ma svoje specifi ~ne norme pona{ awa i svoja etika pravila i bilo bi neumesno i pretenciozno ukol i ko bi smo se smatrali pozvani ma da o drugi ma sudimo. I stori ~ar treba da razume i objasni postupke i mi { qewa drugih ljudi, ali to ne zna~i da on time procwuje jesu li oni bili u pravu ili ne.

3.4. Zakqu~i vawe

m Zavr{ na etapa svakog i stra` i va~kog rada je izvo|ewe zakqu~aka o pojavi koja je bila predmet i stra` i vawa. Izvode}i zakqu~ke, i stori ~ar se, u stvari, vra}a na po~etak svog rada, odgovara na pitanje koje je sebi postavio i razmatra da li je svoju pretpostavku (hi potezu) opovrgao ili dokazao. Veoma je va`no da i stori ~ar pa`qi vo razmotri { ta zai sta mo` e da zakqu~i na osnovu prikupljenih dokaza i da svoje zakqu~ke ne donosi prebrzo. Zakqu~ak mora da i ma pokri }e i potvrdi me|u dokazima prikupljenim analizom i storijskih i zvora.

m I stori ~ar treba da bude kriti ~an i prema svojim dokazima: ni wi h ne sme da prihvata "zdravo za gotovo". Npr. ako se 14 od 20 ispitanih svedokasl a` e da je deti wstvo u pro{ losti trajalo kra}e nego danas, a 6 misli da je trajalo du`e, i stori ~ar ne}e zakqu~iti da se period deti wstva u pro{ losti zai sta zavr{ avao ranije nego danas. U tom slu~aju on bi svoj zakqu~ak zasnovao samo na mi { qewu ve}i ne i spitanih svedoka, dok bi mi { qewe mawine jednostavno odbacio, kao da i ne postoji. Zakqu~ak, naprotiv, treba da obuhvati sve aspekte pojave koja je i stra` i vana i sva mi { qewa koja o toj pojavi postoje, ma kako ona bila razli ~ita, ~ak i protivre~na.

Uostalom, ni jedno dru{tvo ni je ni bilo ni ti jeste satkano od ljudi koji svi na isti na~in postupaju i na isti na~in misle.

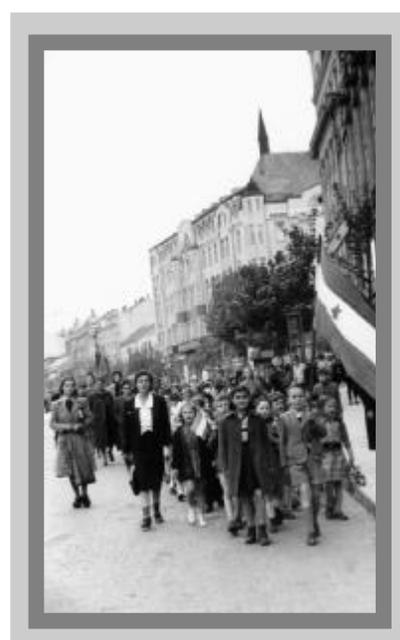
m Zakqu~uju}i svoje istra`ivawe istori~ar iznosi i svoje nedoumi ce, ukoliko ih ima. Npr. ukoliko je ne{to ostalo nerazja{weno, nave{ }e {ta je to i objasni ti za{to se time nije bavio / bavila. Tako|e, ukaza}e na eventualna, novopitawa koja su se tokom istra`ivawa otvorila, namogu}e pravce daqeg razmi{qawa o temi itd.

4. Kako se pi{e i stra`iva~ki rad

m Radovi iz istorije se pi{u da bi ih neko ~i tao i zato ve} svojim naslovom treba da privuku pa`wu zainteresovanih~itaca. Istori~ar sam daje naslov svom radu. Naslov ne treba da otkrije mnogo, ali treba da uka`e na temu rada. Najboqe je ako naslov sadr`i bli`e odre|ewe osnovnih pojmova na koji ma je utemeqeno svako istorijsko istra`ivawe: ~ovek, prostor, vreme, no to ne mora uvek da bude i spo{tovano. Nije uvek lako smisliti adekvatan naslov rada. Zbog toga se, ~esto, taj zadatak ostavqa za kraj. Ponekad je neophodan i podnaslov da bi tema rada bli`e objasnila.

m Istra`iva~ki radovi imaju odre|enu formu i jasnu strukturu. Pregledni su i podeqeni namawa, smisljena poglavqa, tako da~italac mo`elako da se sna|ei odabere ono {to mu je potrebno, ukoliko nema vremena da~ita ceo rad. Nakon naslovne strane, sledi detaqan pregled sadr`aja rada, sa svim naslovima i podnaslovima, kao i brojem po~etne strane ce za svako od navedenih poglavqa i pasusa. Rad po~iwe uvodom - poglavqe koje ~itaoca uvodi u temu. Ovde istori~ar obrazla`e izbor teme, obja{wava svoje pretpostavke i izbor istra`iva~kih metoda. U uvodu istori~ar postavqa pitawa koja su ga vodila tokom istra`ivawa, ali ne daje odgovore (vidi poglavqe 3.1. Koncept istra`iva~kog rada). Glavni deo rada (razrada) sastoji se iz dva dela: predstavqawe rezultata istra`ivawa i interpretacija podataka sakupqenih i istra`ivawem. Ovome je rani je ve} bilo re~i (vidi poglavqe 3.3. *Interpretacija*). Dok predstavqa i interpretira rezultate svog istra`ivawa, istori~ar u stvari opisuje i obja{wava pojavu koju je prou~avao. Nakon razrade sledi zakqu~ak (vidi poglavqe 3.4. *Zakqu~ivawe*). Istra`iva~ki radovi su opremqeni napomenama (fusnotama) koje~itaoci ma omogu}avaju stalni uvid u izvore i literaturu koju je autor koristio (vi{e o tome vidi u poglavqu 5. *Uputstvo za upotrebu i navo|ewe izvora i literature*). Ovo su tri najva`nije celine svakog istra`iva~kog rada. Svaka od njih mo`e da ima druga~iji naslov i svaka od njih, a naro~ito razrada, mo`e biti podeqena namawa ili ve}a poglavqa i pasuse, od kojih bi svaki trebao da ima poseban naslov (podnaslov).

m Tekstualni deo rada prate prilozii (istorijske karte, fotografije, slike, dokumenti, tabele, grafikonii...). Prilozii mogu biti uklopqeni u tekst, u kom slu~aju ih ne treba ponovo prikazivati u posebnom poglavqu. Svaki prilog treba da ima redni broj i svoj naslov. Op{tim pravilima konkursa odre|en je obim istra`iva~kog rada (15-25 strana teksta). Napomenimo da se to

odnosi samo na tekstualni deo. Ukoliko su prilozii uklonjeni u tekst, treba povestira-una da se srazmerno tome uve}a broj strana. Rad se mo}e dopuniti i audio-vizuelnim snimcima.

m Na kraju istra}iva-kog radanalazi se spisak kori}enih izvora i literature i, nakon toga, popis priloga.

m Istra}iva-ki radzavr}ava se rezi-meima na srpskom (rezi-me) i na engleskom jeziku (**summary**). Rezi-me predstavqaju kratak osvrt na predmet, ciqueve i rezultate istra}ivawane treba da budu du}i od jedne stranice (svaki).

m Nastavnik-mentor treba da prati svogu-enuka i pomogne mu u izboru teme i izvo}ewu istra}ivawa. Rad, me}utim, treba da bude samostalan delo u-enuka-istra}iva-a, primerenogovom/wenom uzrastu i mogu}nosti ma. No, tek kada mentor pro-ita radi odobri ga, rad se mo}e ukori-iti i poslati organizatorima na napred navedenu adresu.

5. Uputstvo za upotrebu i navo}ewe izvora i literature

m Ve} je re-eno da se mi}ewe istori-ara uvek zasni vana istorijski izvori ma i da istori-ar treba da ima korektan odnos prema svojim izvori ma. Istor-ar se -esto poziva na istorijske izvore kako bi dokazao svoje tvrdwe i mi}ewa. U tom ciqu on mo}e da upotrebi izvor na dva na-ina:

1. neposredno - kada preuzima ne-ije re-i i navodi ih u nei zmedenom obl i ku (ci tirawe). Tada je neophodno tu|e re-i stavi ti i zme}u znakova navoda.
2. posredno - kada prepri-ava ne-ije re-i. Znacii navoda tada ni su potrebni, ali se smisao i zna-ewe izvornog teksta ne sme promeniti.

U svakom slu-aju, istori-ar }e napomenom (f usnotom) ukazati da je u odre}eni deo wegovog teksta, posredno ili neposredno, umetnut odlomak iz nekog izvora. Napomene se obel e} avaju rednim brojevima koji se postavqaju ne} to i znad osnovnog teksta, nakon zavr}enog citata i zatvorenih navodnika i i po} to se zavr}i sa prepri-avawem izvornog teksta. Npr: "Domovikulture bilii su u nadle}nosti agitporopkomi sija, a wihovoinsticijonalno organizovawe svodilo se na stvarawe uprava od 3 do 5 -lanova e...o". Na mestu gde je tekst prekinut stavqaju se tri ta-ke u uglastim zagradama. U dnu iste stranice, pod istim rednim brojem, treba navesti podatke o izvoru iz kojeg je preuzet citat, i to: prezi-me, ime autora, naslov (i podnaslov) dela, mesto, godinu i zdawa, broj stranice, ukoliko se radi o objavqenim izvori ma. Npr: ¹ Lu-i }-Todosi }, I vana, *Od trokinga do tvi sta. I granke u Beogradu 1945-1963*, Beograd, 2002., str. 39.

Napomene mogu sadr}ati i op}irni ja obja}wewanekih pojmovaa ili dodatne podatke o nekim li-nosti ma ili doga}ajima. Ukoliko istori-ar smatra da bi takvi podaci opteretili osnovni tekst wegovog rada i skrenulipawu-itaoca sa osnovnog toka misli, on ih mo}e stavi ti u napomenu. Va}no je samo da rednim brojem obel e}i mesto u tekstu gde bi se ti podaci mogli umetnuti. I u ovom slu-aju u napomeni bi trebal o navesti podatke o izvoru na osnovu kojeg je taj tekst nastao.

m Izvori mogu biti objavqeni kao samostalan izdawa (kwige) ili kao tekstovi u novinama i -asopisima. Ve} je re-eno {ta treba da sadr}i napomena ukoliko se istori-ar poziva na neku objavqenu kwigu. Me}utim, ako je izvor novinski tekst ili -lanak objavqen u -asopisu, sadr}aj napomene je ne} to druga-iji. Tada je potrebno navesti: prezi-me, ime autora, naslov -lanka (teksta), naslov -asopisa (novine), broj sveske (broj izdawa), mesto, godinu i zdawa i stranice. Npr. [tiglic, Franc, *Filmski scenariji bez suvremenih tema*, Vjesnik u srijedu 182, Zagreb, god. IV, 26. listopada 1955., str. 6.

m Neobjavqeni izvori (arhivska gra}a, usmena svedo-anstva dobijena u intervjuom i/ili anketom) navode se na isti na-in. I na wih je, dakle, potrebno ukazati brojem, uz koji }e, kao napomena, stajati bli}i podaci o izvoru.

U slu-aju arhivske gra}e, potrebno je navesti arhiv, naziv fonda, broj fascikle i likutije, broj dokumenta, broj stranice. Npr. ¹Arhiv Jugoslavije, fond: Komitet za za}titu narodnog zdravqa (31), fascikla 9, dokument broj 14, str. 6.

I skazi svedoka tako|e se obel e} avaju brojem, a u napomeni se navodi prezi-me, ime i istra}iva-a (u-enuka koji je razgovarao sa svedokom), ime i prezi-me svedoka kao i vreme i mesto obavqenog razgovora. Npr. ¹Gojkovi }, Zoran, Intervju sa Mil etom Lojpurom, volen 4. septembra 2004. godine u Beogradu.

m Ukoliko preuzima podatke sa interneta, istori-ar je, tako|e, du}an da navede podatke o svom izvoru. Tada u napomenu unosi prezi-me, ime autora, naziv dokumenta, naziv sajta, potpun i nternet adresu i datum kada je dokument skinut sa te adrese, npr. Chatel, Vincent; Ferree, Chuck, *The Forgotten Camps*, <http://www2.3dresearch.com/>, (28.IX 1998.). I li, ako nema jednog autora,

nego je kol ektivno del o u pi tawu, i li je predstavljena samo neka i nst i tuci ja: *Worldwide Vintage Postcards*, <http://www.postcardman.net/31801.jpg>, (10.X 2003.).

m Napomene se, vrlo ~esto, nalaze na svakoj strani ci rada, zauzimaju}i ne mali prostor (kao i pril ozi, ni one ne ulaze u propisani broj strana ca!). No, to ne zna~i da napomene treba izbegavati. Naprotiv. Napomene su veoma va`ne, jer omogu}avaju ~i taoci ma da proveru navode autora i dodatno pro}i re svoja saznanja.

m Ma kako raznovrsne izvore koristili, istori~ari neke od njih koriste u ve}oj, a neke u mawoj meri i ne retko se de}ava da se u napomenama jedan isti izvor vi}e puta ponavlja. Sadr`aj napomena se mo`e skratiti kako bi se suvi}na ponavljanja izbegla. Navodi mo neko li ko na~i na skra}i vawa sadr`aja napomena, na primeru objavljenog izvora (kwi ge). Za navo}ewe ostalih vrsti izvora, skra}ewa se izvode po anal ozi ji.

1. Ako u drugoj po redu napomeni istori~ar `eli da se pozove na isti izvor kao i u prvoj napomeni, kao sadr`aj te napomene jednostavno }e upisati: ² Isto. Naravno, to va`i samo ukoliko se preuzeti tekst nalazi na istoj strani ci kao i prethodni.
2. Ukoliko se iz istog izvora posredno ili neposredno preuzima tekst sa neke druge strane ce, onda bi sadr`aj napomene trebao da izgleda ovako: ³ Isto, str. 47
3. Ako posle nekog li ko napomena u koji ma se poziva na razli ~ite izvore, ponovo `eli da se pozove na isti izvor kao i u prvoj po redu napomeni, istori~ar }e u napomenu upisati ime (ili samo prvo sl ovo i mena) i prezime autora, re~i navedeno del o (ili n.d.) i broj strane ce. Npr: ⁹ I. Lu~i}-Todosi },. *navedeno del o*, str. 52. Ovakvo skra}i vawe mo`e se primeniti samo ukoliko se kao izvor koristi samo jedno del o ovih autora. Ukoliko koristi ve}i broj del a istih autora, istori~ar uvek, uz ime autora, mora navesti i naslov del a. Mesto i godinu i zdawa mora navesti samo kada prvi put navodi to del o.

m Na kraju svakog istra`iva~kog rada nalazi se Spisak izvora i li terature. Ovo je veoma va`an deo rada na osnovu kojeg ~i taoci mogu da procene Wegovu vrednost: {to je du`i spisak izvora, to su i izgledi da se istra`ivawem do}lo do novih saznanja i zak}u~aka ve}i, a time je i rad vredniji. Obi ~no se, a upravo zbog toga, spisak kori }enih izvora daje odvojeno od spiska li terature i to, po pravilu, pre Wega.

m U okviru Spiska kori }enih izvora najpre se navode neobjavljeni izvori (i skazi svedoka, neobjavljena arhivska gra}a). Nakon njih, navode se objavljeni izvori, a na kraju tekstovi preuzeti iz {tampe. Izvori se navode na isti na~in kao {to se u napomenama ukazuje val o na poreklo odre }enih informacija. To zna~i da se navode potpuni podaci o izvoru, bez ikakvih skra}i vawa, samo bez broja strane ce.

m Li teraturom nazivamo istoriograf ske i druge nau~ne radove u koji ma su izl o`ene proverene i dokazane ~i weni ce. Nau~na del a mogu biti objavljena kao kwi ge (monograf ije) ili kao ~lanci u posebni m i zdawima nau~nih ~asopi sa. Obi ~no se u Spisku li terature prvo navode monograf ije, a zatim ~lanci. Osim nau~nih radova, u li teraturu spadaju i kwi `evna del a (romani, pri pvetke...) koja, tako }e, mogu biti dragoceni i zvor i nf ormacija o mnogi m pojavama iz pro}losti. Spisak li terature sastoji se od bibliograf ski h jedini ca koje sadr`e osnovne podatke o tim del ima. Npr.:

1. prezime, ime autora, *naslov kwi ge. podnaslov kwi ge* (ukoliko ga ima), mesto, godina i zdawa
2. prezime, ime autora, *naslov ~lanka*, naslov ~asopi sa, broj sveske, mesto, godina i zdawa, prva-posledwa strana ca ~lanka

Bibliograf ske jedini ce naj-e}e se navode prema azbu~nom redu prvog sl ova prezime autora.

m Na samom kraju Spiska izvora i li terature navode se podaci o internet prezentacijama, ukoliko su i one kori }ene za prikupljanje i nf ormacija.

Ocewi vawe radova i nagrade

6. Ocewi vawe radova

m Istra`iva~ke radove u~enika ~ita}e i ocewivati `iri sastav-
qen od istori~ara koji rade na Filozofskom fakultetu Beogradskog
univerziteta, Odsek za istoriju, u muzeji ma, bibliotekama i arhivima
i kao profesori istorije u srednjoj {kolama {irom Srbije.

m Proces ocewivawa ima dve faze, odnosno dva kruga ~itawa.
U drugom krugu u}i }e 30% radova od kojih }e ~lanovi `irija
odabrati najbolje. Organizatori }e svaki rad obele`iti
{irom, tako da ~lanovi `irija ne}e raspolagati podacima o
autoru, wegovom / wenom profesoru-mentor, {kol i... Svaki
rad ~ita}e po ~etiri ~lana `irija.

m Kriterijumi za ocewi vawe unapred su odre`eni i ve-
oma precizno definisani. `iri }e u obzir uzimati ceo rad -
dakle, i wegovu spoqa{nost (tehni~ku ure`enost, odnosno
meru u kojoj su ispuweni tehni~ki zahtevi dati u ta~ki 2, Pra-
vila konkursa) i wegovu unutra{nost, odnosno sadr`aj
(na~in na koji je definisani problem, tj. predmet istra`ivawa,
izbor i upotreba metoda, i interpretacija i zakqu-i vawe).

7. Nagrade

m Svi u~esnici konkursa (u~enici i wihovi mentori)
dobi }e sertifikate koji potvr`uju wihovo u~e}e. Za autore
najboljih radova obezbe`ene su vredne nagrade. Sem toga, pet
u~enika i jedan profesor u~estvova}e u radu Letwe i Jesewe
akademije koje se odr`avaju u inostranstvu i koje organizuje
Eustory Network i Koerber Stiftung iz Hamburga. U~esnike akademija
odabra}e organizatori konkursa, zajedno sa ~lanovima stru-
nog `irija, na osnovu rezultata pokazanih na nagradnom konkursu, ali i na
osnovu znawa jednog stranog jezika (engleski ili nema~ki).

OCEWI VAWE
RADOVA I NAGRADE

Preporučena literatura

- * Adamović, Ljubiša; Lempić, Đorđe; Priket, Rasel, *Americko-jugoslavenski ekonomski odnosi posle Drugog svetskog rata*, Beograd 1990.
- * Allcock, John B, *Explaining Yugoslavia*, London 2000.
- * Belousov, Vladimir Nikolajevič, *Sovremennaja arhitektura Avgostavi*, Moskva 1973.
- * Bogetic, Dragan, *Jugoslavija i Zapad 1952-1955*, Beograd 2000.
- * Bondić, Dragomir, *Beogradski univerzitet 1944-1952*, Beograd 2004.
- * *Gender Relations in South Eastern Europe: Historical Perspectives on Womanhood and Manhood in 19th and 20th Century* (zbornik radova u redakciji Slobodana Naumovića i Miroslava Jovanovića), Beograd-Graz 2002.
- * Gudac-Dodić, Vera, *Brak i porodični odnosi u Srbiji u drugoj polovini 20 veka*, u: "Tokovi istorije", 3-3/2003.
- * Dimić, Ljubodrag, *Agitprop kultura. Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945-1952*, Beograd 1988.
- * *Istorija Saveza komunističke Jugoslavije*, (grupa autora), Beograd 1985.
- * Jakovina, Tvrtko, *Američki komunistički saveznik. Hrvati, Titova Jugoslavija i Sjedinjene Američke Države 1945.-1955*, Zagreb 2003.
- * Jakovina, Tvrtko, *Socijalizam na Americi 1948.-1963*, Zagreb 2002.
- * Jovanović, V; Jovanović, M, *Iza zatvoreni vrata. Seksualni problemi mladih*, Goran Milanović 1991.
- * Jovanović, Miroslav, *Ustavna tradicija: od "Sv. Save" do "Mitračete" i "Jička" (Savremeni nazivi osnovnih koleba u Srbiji)*, u: "Godišnjak za društvenu istoriju" 1/1997, str. 97-111.
- * Jović, Dejan, *Jugoslavija država koja je odumrla. Uspon, kriza i pad Kardeljeve Jugoslavije 1974-1990*, Beograd 2004.
- * Kazer, Karl, *Porodica i srodstvo na Balkanu*, Beograd 2002.
- * Laker, Volter, *Istorija Evrope 1945-1992*, Beograd 1999.
- * Lempić, Đorđe R., *Jugoslavija kao istorija. Bila dvaput jedna zemlja*, Beograd 2004.
- * Lilly, Carol S, *Power and Persuasion. Ideology and Rhetoric in Communist Yugoslavia 1944-1953*, Oxford 2001.
- * Lorejn, Lis, *Održavanje Tita na površini. Sjedinjene Države, Jugoslavija i Hladni rat*, Beograd 2003.
- * Lučić-Todosić, Ivan, *Od trokizma do tvišta. Igranke u Beogradu 1945-1963*, Beograd 2002.
- * *Malina i velika istorija. Istraživanja društvene istorije* (zbornik radova u redakciji Gorana Miloradovića), Vukobratović 2002.
- * Marković, Predrag J., *Sečawa na rad u jugoslavenskom socijalizmu i zmeću kritike i mišao Zemqj Dembeliji*, u: "Godišnjak za društvenu istoriju" 1-3/2002, str. 51-67.

- * Markovi}, Predrag J.; Magdal ena Mrakovi}-] ur~ija, *Jugosl ovenski i srpski i denti tet stanovnika Beograda u ogl edalu li ~nih imena*, u: "Godi { wak za dru{ tvenu istoriju" 1/1999, str. 42-56.
- * Markovi}, Predrag, *Beograd i zme /u I stoka i Zapada 1948-1965*, Beograd 1996.
- * Mi odragovi}, J., *Narodna pedagogija u Srba ili kako na{ narod podi `e porod svoj*, Beograd 1914.
- * Mi trovi}, Mom~ilo, *Anoni mne dostave u Srbiji 1948-1953: jedno obel e` je "duha vre- mena"*, u: "Godi { wak za dru{ tvenu istoriju" 3/1996, str. 229-242.
- * Nata{a, Mili}evi}, *O srpskom gra/anstvu 1945-1950. u u memoaristici s kraja 20. veka*, u: "Istorija XX veka" 2/2001, str. 111-127.
- * Pavl ovi}, Stevan K, *Srbija. I storija i za imena*, Beograd 2004.
- * Petranovic, Branko, *Istorija Jugoslavije 1918-1978*, Beograd 1980.
- * Ri stovi}, Mi l an; Stojanovi}, Dubravka, *Deti wstvo u pro{ I osti, 19. i 20. vek. Pomo}ni nastavni materijal*, Beograd, 2001.
- * Rosandi}, Ru`i ca, *Deca i masovna kul tura*, Beograd 1973.
- * Stankovi}, \or|e, *Pobuna gl adni h me /u gl adni ma. Studenske demonstracije u Beogradu 1954. godi ne*, u: "I zazov nove istorije 1", Beograd 1992.
- * Ti motijevi}, Mi lo{ , *Nazi vi ul i ca ^a~ka 1893 - 1992. Jedan vek i zgra/i vawa kol ekti vnog i denti teta*, u: "Godi { wak za dru{ tvenu istoriju" 2-3/2000, str. 221-250.
- * Tripkovic, \oko, *Spoljni faktori i liberalizacija Titovog re`ima 1950-1954.*, u: "Jugoslavenski istorijski ~asopis" 1-2/1999, str. 217-226.
- * Halpern, Joel, *Life Course: A Balkan Perspective*, in: "*Current Perspectives on Aging and the Life Cycle*", 2, 1986, pp. 211-235.
- * Harevan, Tamara (Ed.), *Transitions: The Family and the Life Course in Historical Perspective*, New York, 1978.
- * Hobsbawm, Eric, *Age of Extremes. The Short Twentieth Century 1914-1991*, London 19975.
- * Campbell, J, *Honour, Familu and Patronage*, Oxford 1964.
- * Campbell, John C, *Tito's Separate Road. America and Yugoslavia in World Politics*, New York 1967.
- * *Childhood in South East Europe*, (zbornik radova u redakciji Slobodana Naumovi}a i Miroslava Jovanovi}a), Belgrad-Graz 2001.
- * Cornwell, R. D, *World History in the Twentieth Century*, London 1985.
- * Wachtel, Andrew Baruch, *Making a Nation, Breaking a Nation*, Stanford 1998.
- * Wall, Richard (Ed.), *Family forms ih historic Europe*, Cambridge 1983.
- * Watson, Jack, *World History Since 1945*, London 1994

Preporu~ena li teratura

PRI STUPNI CA 2004

Ime i prezime, godina rođenja:

Mesto zaposlenja (ime i adresa (koliko) i godine staža:

Adresa, telefon i e-mail:

Znane strane jezika:

Poštujte na adresu:
OŠ "KRAJ PETAR PRVI"
(za Udruženje za društveni i stariju -
Euroclio)
Kraja Petra 7, 11000 Beograd

potpis

Издања

ZUR KUNDE SÜDOOSTEUROPAS - BAND 11/28
UDRUŽENJE ZA DRUŠTVENU ISTORIJU - IČEJE 2

